

مدیریت شهری یکپارچه و اهداف ایران ۱۴۰۰

✦ کاوه محمدی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
دانشگاه شهید بهشتی

را در عرصه‌های شهری فراهم آورد و شهرهای ایران و به ویژه شهرهای بزرگ را تبدیل به کانون‌هایی قابل رقابت با کانون‌های شهری منطقه نماید از دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران شهری است. در این راستا این مقاله تلاش بر آن دارد تا ضمن تاکید بر این امر که نظام کنونی مدیریت شهری ایران توان پاسخگویی به مسائل مواجهه با شهرهای ایران را ندارد و نمی‌تواند در رسیدن به اهداف چشم‌انداز موثر واقع شود به بررسی اهمیت شکل‌گیری مدیریت شهری یکپارچه در ایران می‌پردازد.

وضعیت کنونی مدیریت شهری در ایران

گسترش شهرنشینی و به دنبال آن مشکلات خاص زندگی شهری بیش از پیش توجه به راهبردها و چاره‌های سودمند را برای بهینه‌سازی زندگی شهروندان ضروری ساخته است. در میان موضوعاتی همچون محیط‌زیست شهری، حمل‌ونقل شهری، ایمنی شهری و برنامه‌ریزی شهری، یکی از عوامل بسیار مهمی که تاثیر فزاینده و تعیین کننده‌ای بر عوامل سازنده شهری دارد، مدیریت شهری است که سایر اجزا و عناصر سیستم شهری به نحوی تحت تاثیر آن قرار می‌گیرند. در واقع اهمیت مدیریت شهری به اندازه‌ای است که پاسخ بسیاری از ناپایداری‌های شهری را در ارتقاء کیفیت شیوه مدیریت شهری جستجو می‌کنند به طوری که بسیاری از کارشناسان و متخصصان

مقدمه

در چشم‌انداز ایران ۱۴۰۰ بر این امر تاکید گردیده است که در افق ۱۴۰۰ در کشور ایران خواهد بود با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل. علاوه بر اینها بر اهداف متنوعی همچون توسعه مبتنی بر مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی، برخوردار از دانش پیشرفته و متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی، تامین امنیت اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، بهره‌مندی از محیط‌زیست مطلوب و اهداف متنوع دیگری تاکید شده است.

بدون شک دستیابی به این اهداف در گرو داشتن مدیریت کارآمد، اثربخش و یکپارچه می‌باشد تا بتواند ضمن بهره‌گیری بهینه سرمایه‌ها و منابع انسانی، بسترها و زمینه‌های لازم را برای رسیدن به چشم‌انداز تعریف شده فراهم آورد.

مساله مدیریت کارآمد به ویژه در عرصه‌های شهری (که با مسائل و مشکلات پیچیده و متنوعی روبرو هستند) دارای نقش بنیادی است. این در حالی است که در حال حاضر نظام مدیریت شهری ایران از تواناییها و ساختارهای لازم برای اداره مسائل پیچیده و روزافزون شهرها برخوردار نیست. ایجاد نظام مدیریت شهری که بتواند زمینه‌های رسیدن به اهداف چشم‌انداز

امور شهری از وظایف اصلی مدیریت شهری بازمانده و بیشتر به امور پیش پا افتاده و بر زمین مانده شهری پرداخته است. نتیجه این رویکرد رشد بی‌قواره و ناندیشیده دولت و ضعف و ناتوانی مفرد شهرداری‌ها بوده است. مساله جدی حاصل از این امر رویگردانی شهروندان از شهرداری‌ها و تصور مغشوش از شهرداری در ذهن شهروند ایرانی است چرا که شهروند ایرانی از شهرداری‌ها به طور اخص و از مدیریت شهری به طور اعم جز وظایفی اولیه همچون شست‌وشوی خیابان‌ها، جمع‌آوری زباله و مسائل این چنین در ذهن ندارد که همین مساله می‌تواند خود باعث عدم مشارکت همه جانبه شهروندان در اداره امور شهر گردد.

ضرورت‌های شکل‌گیری مدیریت شهری یکپارچه

یکی از این الگوهای مدیریتی که همواره به عنوان الگویی مطلوب و کارآمد مدنظر سیاستگذاران، برنامه‌ریزان، قانونگذاران و مدیران شهری بوده است الگوی مدیریت شهری یکپارچه می‌باشد که اگرچه هیچ‌گاه در ایران جنبه عملی به خود نگرفته است اما همواره به عنوان الگویی آرمانی مدنظر گرفته است.

مدیریت یکپارچه شهری به عنوان یکی از ضرورت‌های امروزی در مدیریت شهرهاست. زیرا مسائل شهرها به صورت سیستماتیک و مرتبط هستند و مدیریت آنها نیز باید در اختیار یک سازمان یا ارگان خاص (همکاری‌های سایر سازمان‌های مرتبط و درگیر) باشد با ایجاد مدیریت یکپارچه، برنامه‌ها و طرح‌ها به صورت یک‌دست و منظم انجام می‌شود، یعنی هم در وقت و هزینه‌ها صرفه‌جویی می‌شود و هم طرح‌ها با کیفیت و صحیح انجام می‌شود. در ایران چون مدیریت شهری در اختیار حدود ۲۵ ارگان است، ساختار شهرها نامناسب و مسائل هر روز پیچیده‌تر و بر مشکلات شهرها افزوده می‌شود. زیرا هر ارگان یا سازمانی با توجه به امکانات و بعد کاری خود به مسائل شهری نگاه می‌کند و دیدی جامع وجود ندارد. این سازمان‌ها نیز ارتباطات زیادی با هم ندارند و در مسائل با هم مشورت و مشارکت ندارند.

شهرداری به عنوان یکی از متولیان مدیریت شهری می‌تواند یکی از گزینه‌های اصلی برای به عهده گرفتن سکان هدایت شهرها باشد. زیرا شهرداری بیش از تمامی ارگان‌ها با مردم و مسائل شهر درگیر و با آن دست و پنجه نرم می‌کند. پس با ایجاد یک دفتر یا مرکزی به عنوان هماهنگ کننده برنامه‌های عمرانی، اقتصادی، اجتماعی و... در شهرداری می‌توان از نابسامانی‌های موجود در شهرها کاست.

نتیجه‌گیری

چشم‌انداز ایران ۱۴۰۰ دارای اهداف و آرمان‌های گسترده‌ای است. یکی از عرصه‌های عملی شدن این اهداف شهرها هستند. رسیدن به اهداف چشم‌انداز ایران ۱۴۰۰ در عرصه‌های شهری مستلزم وجود سیستم مدیریتی کارآمد و اثربخش است. سیستم مدیریت شهری کنونی ایران با توجه به ساختار و چارچوب خاص خود نمی‌تواند برای ایفای این نقش مهم کارآمد باشد. در این راستا ایجاد نظام مدیریتی یکپارچه می‌تواند زمینه و بستری لازم را برای رسیدن به اهداف و آرمان‌های چشم‌انداز ایران ۱۴۰۰ فراهم می‌آورد. نیل به این مهم نیز مستلزم تغییرات ساختاری و بنیادی در نظام مدیریت شهری ایران است.

و نیز مدیران شهری بر این باورند که راه پایداری شهری از تغییر رویکرد مدیریت شهری می‌گذرد.

شهر به صورت یک سیستم پویا و باز عمل می‌کند که ساختار این سیستم هر کدام دارای کارکردهای خاص خود بوده و در عین حال در ارتباط متقابل با سایر ساختارهای سیستم عمل می‌کنند. این عملکردها و کارکردها در پیوستگی زمانی و مکانی - فضایی در حال تغییر و تحول و همچنین در حال باز تولیداند.

اما باید به این نکته توجه کرد که کل سیستم شهری چیزی فراتر از تمام اجزاء، ساختارها، کارکردها و عملکردهای آن است و همین امر هم سیستم مدیریتی را می‌طلبد که با دیدی کلان به مسائل شهری، نه صرفاً به اداره اجزاء و عناصر و ساختارهای شهری بلکه به اداره کلیت سیستم شهری بپردازد.

در این میان در ایران به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه که با رشد سریع شهرنشینی در چند دهه اخیر مواجه بوده است مساله مدیریت شهر و چگونگی اداره شهر همواره به صورت مساله‌ای بحث برانگیز در محافل علمی، دانشگاهی و اجرایی مطرح بوده و گاه‌ها نیز منجر به تنش‌های سیاسی بین احزاب و گروه‌های سیاسی با رویکردهای متفاوت نسبت به شهر گشته است. نظام مدیریت شهری ایران در حال حاضر با مشکلات عدیده‌ای مواجه است که این مشکلات نشأت گرفته از عوامل متعددی در سطح خرد و کلان می‌باشد. برخی از مهمترین این مشکلات که عمدتاً در ارتباط با شهرداریها به عنوان رکن اساسی مدیریت شهری نمود دارند عبارتند از:

۱- نامشخص بودن جایگاه اصلی شهرداریها به عنوان سازمانی مردمی و فرابخشی در نظام مدیریت شهری، به دلیل وجود ابهاماتی در نحوه‌ی تعامل، هماهنگی و ارتباط آن با سازمان‌ها و ادارات متعلق به نظام اداری مرکزی.

۲- عدم تطابق بین وظایف و مسئولیت‌های متنوع شهرداریها با مجموعه امکانات و اختیارات قانونی آن‌ها.

۳- عدم تطابق بین ساختار سازمانی و شرح وظایف شهرداریها با پدیده‌ها، مشکلات و مقتضیات زندگی مدرن زندگی.

۴- یکسان بودن شرح وظایف شهرداریها در سراسر کشور بدون توجه به تنوع و تفاوت اساسی بین مردم جوامع گوناگون شهری در ایران.

در این‌که الگوی کنونی مدیریت شهری در ایران با وظایف و اختیارات محدود قادر به حل و فصل بسیاری از مشکلات و مسائل شهری نیست جای تردیدی نیست و به تجربه در طول چندین دهه گذشته ثابت شده است که الگوی فعلی توانایی پاسخگویی و پرداختن به مسائل و مشکلات و نیازهای روزافزون شهرها را ندارد.

در واقع تجربه بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان داده است که رسیدن به سطحی از توسعه اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی و در واقع رسیدن به توسعه پایدار شهری قبل از هر چیز مستلزم سیستم مدیریت شهری یکپارچه در سطوح مختلف سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرا است تا از این طریق بتواند اجزاء و عناصر سازنده سیستم مدیریت شهری را در ارتباط با هم دیده و از هر گونه تک بعدی عمل کردن بدور باشد تا از این رهگذر قادر به پاسخگویی به نیازهای روزافزون شهرها و حل و فصل مشکلات و مسائل روبه رشد آن‌ها باشد.

در ایران در طی صد سال گذشته که از تشکیل بلدیة می‌گذرد نظام اداره

- منابع
- ۱- رضویان، محمد تقی، مدیریت عمران شهری، انتشارات پیوند نو، ۱۳۸۱.
  - ۲- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ ه.ش، ۱۳۸۲.
  - ۳- توکلی نیا، جمیله، جزوه بررسی برنامه‌ریزی شهری در ایران، دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۱۳۸۷.
  - ۴- سعیدنیا، احمد، مدیریت شهری، کتاب سبز شهرداری، جلد یازدهم، انتشارات سازمان شهرداری‌ها کشور، ۱۳۸۲.
  - ۵- کاظمیان، غلامرضا، جزوه بررسی مدیریت عمران شهری، دانشگاه تربیت مدرس، بهار ۱۳۸۴.